

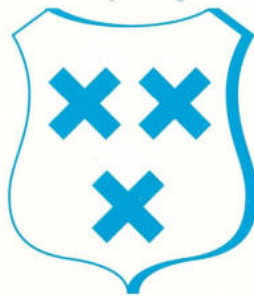
Swindrecht Were

Heerjansdam

Hendrik Ido Ambacht

Zwijndrecht

Uitgave van: Historisch Genootschap, Hendrik Ido Ambacht
Historische Vereniging, Zwijndrecht
Jaargang 11 nr. 1
april 1997

Swindrecht Were

INHOUD:

De hofstede "Hogenberg"	blz. 2
De heer Kees Biesbroek sr., de klompenmaker, vertelt	blz. 6
De Lange Weg in de Zwijndrechtse Waard	blz. 8
Romantisch riviergezicht	blz. 14
Terugblik op de watersnood in 1953	blz. 15
Christelijke Gemengde Zangvereniging "De Lofzang" Deel 1	blz. 24
Colofon	blz. 36

*

DE HOFSTEDE 'HOGENBERG'

(Achterambachtseweg 12)

Deze hofstede, genummerd in Sandelingen Ambacht tussen 1818 en 1855 nummer 6, in Hendrik Ido Ambacht tussen 1860 en 1890 nummer A 9 en gedurende de periode 1890-1900 A 13, heeft nu Achterambachtseweg 12 als adres. Het is een monumentale boerderij, in de huidige vorm daterend van 1718, gebouwd op verhoogd land, een zogenaamde "hil", hetgeen wijst op een zeer vroege bebouwing van deze plaats. Tussen 1718 en 1781 is deze hofstede eigendom van Jacob Ariensz. Drogendijck en Neeltge Pleunen Pruijmstraat geweest en werd ook door hen bewoond. Zij kochten de hofstede "Hogenberg" van Jacob van den Broeck, die hem weer kocht van zijn vader Pieter van den Broeck en zijn oom Jacob Jacobs Heijnoort, getrouwd met respectievelijk Aagje en Lijsbeth Cornelisse Hogenberg. Zij waren dochters van Cornelis Pietersz. Hogenberg, afkomstig uit Rhoon, die zich naar de boerderij ging noemen, en Neeltje Antonisse Lodewijcx van een zeer oud Hendrik Ido Ambachts geslacht (getrouwd in 1632). De naam Lodewijcx is terug te voeren tot Cornelis van Ghijessen Loycx, die in 1514 schout was van Adriaan Pieterszambacht (dat is

Sandelingen Ambacht). Het is dus zeer aannemelijk dat de Hogenberg in het bezit van de familie Lodewijcx van der Giessen is geweest.

De kinderen en erfgenamen van wijlen Jacob Ariensz Drogendijck en Neeltje Pleunen Pruijmstraat transporteren de hofstede, zijnde een huis, schuur en 500 roeden boomgaard na een publieke veiling op 12 december 1781 aan Jan Nouwe, die het op 5 februari 1783 weer doorverkocht aan Leendert Jansz Leeuwenburg. Hij ging er vermoedelijk wonen toen zijn vrouw Lijsbeth Pieters Huijser was overleden en de zoon uit haar eerste huwelijk, Cornelis Teunisz Stehouwer, hun boerderij "Vredebest" kocht. Leendert legateert de "Hogenberg" aan zijn kleinzoon Huig Leeuwenburg.

Jan Leeuwenburg, de zoon van Leendert (die overleed op zijn ziekbed in Sandelingen Ambacht op 9 maart 1807), droeg de hofstede over aan zijn zoon Huig Jansz Leeuwenburg, op 19 juni 1807. "Hogenberg" bestond toen uit: "een huis, schuur, keet, wagenkeet en 500 roeden boomgaard gelegen, belend ten Oosten na te melden twee morgen 200 roeden, ten Westen en Zuiden Arij Drogendijck en ten Noorden de Waalweg". Daarnaast kreeg hij nog zo'n 20 morgen land gelegen te Sandelingen en Hendrik Ido Ambacht. Huig ging niet op "Hogenberg" wonen, maar woonde achter de kerk van Hendrik Ido Ambacht op een vlasserij. Hij verkocht, zoals eerder vermeld, de hofstede aan Arij Jacobsz Drogendijck op 22 augustus 1812 voor 3.500 gulden. Laatstgenoemde overleed in 1813, waarna de hofstede werd verkocht aan Nicolaas Rodenburg te Dordrecht. Van hem kocht Willem van Gilst, toen getrouwd met de weduwe van Arij Jacobsz Drogendijck, op 13 januari 1825 de hoeve terug. De hofstede was vermoedelijk al door Huig Leeuwenburg verhuurd aan Bastiaan Maaskant Pieterszn, die overleed in 1831, waarna Meeuwis Visser Hendrikszn pachter werd tot zijn overlijden in 1856.

Vervolgens werd Adrianus van der Poel de pachter, die de hofstede kocht op 13 oktober 1874 van de eigenaar, die de Geldersche Algemene Brandwaarborgmaatschappij bleek te zijn. Na het overlijden van Adrianus in 1897 werd het bedrijf voortgezet door het echtpaar Adrianus Nugteren en Geertrui de Koning uit Rijsoord. Hij overleed in 1940 en zij in 1960, waarna de gebroeders Nugteren, twee vrijgezelle zonen van genoemd echtpaar, het bedrijf voortzetten. Na het overlijden van

Arie Nugteren, de laatste van de twee gebroeders, kwam de hoeve in 1992 weer in handen van een Stehouwer n.l. J. Stehouwer Aartzn.

Blijkens de volgende akte: Op 13 oktober 1874 heb ik, Jean Louis Raoul la Rutte, notaris te Ridderkerk, ten verzoek van Pieter Anthonie Jacob Stoop, notaris te 's-Gravenhage als gemachtigde van den heer Willem Samuel van den Bergh van Heinenoord, directeur van de Geldersche Algemeene Brandwaarborg Maatschappij etc. afgeslagen en gemijnd de percelen 1, 2 en 3 op de som van f. 13.983.62½ door de Heer Pieter Anthonie Jacob Stoop, als gemachtigde van Adrianus van der Poel, bouwman (1), wonende te Hendrik-Ido-Ambacht. Perceel no. één omvatte een bouwmanswoning, genaamd "den Hoogenberg", getekend A numero 9 te Hendrik-Ido-Ambacht in de polder Sandelingen-Ambacht.

(1) Bouman = landbouwer/boer

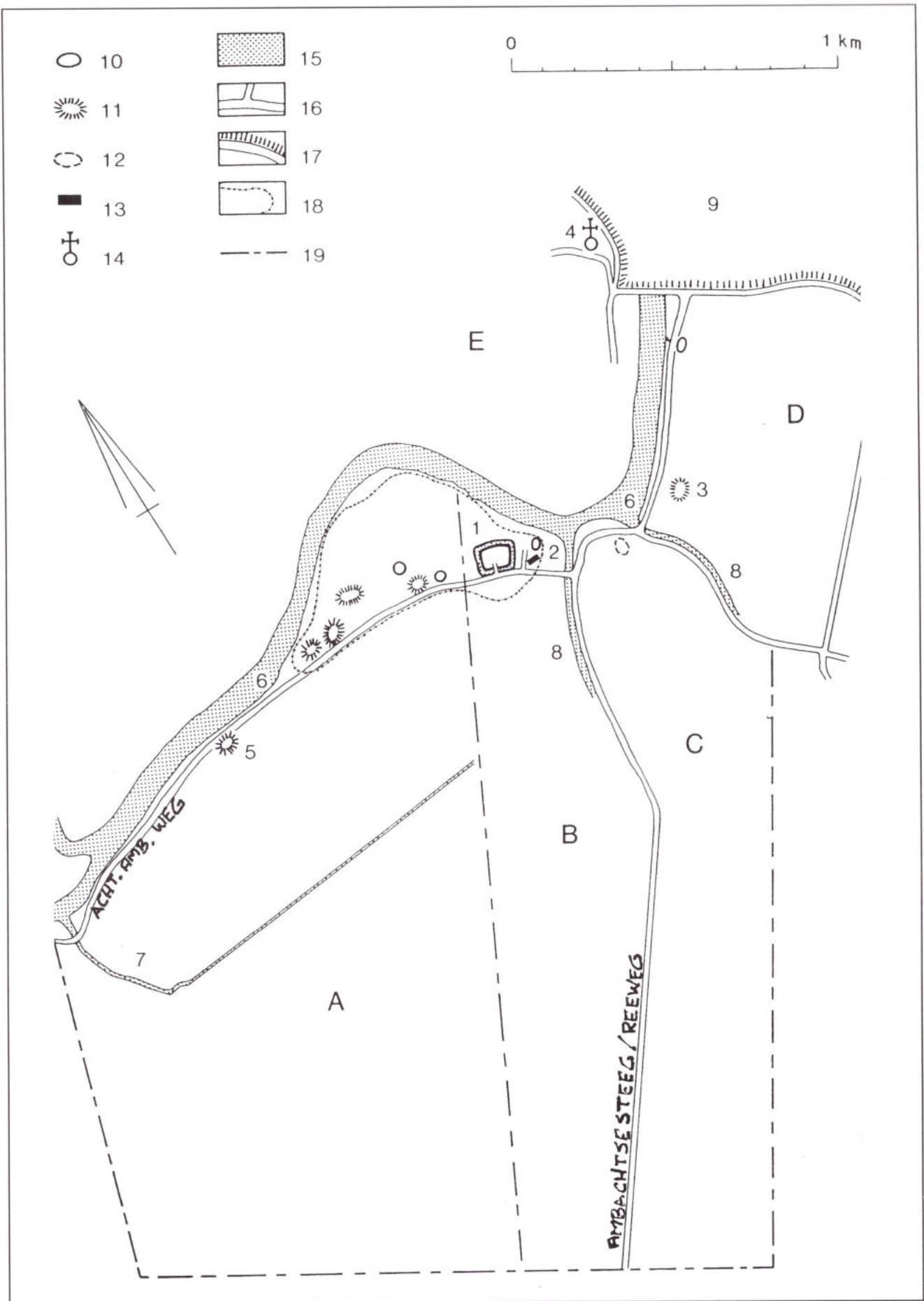
Bronnen:

- Genealogie van het geslacht Stehouwer, samengesteld door C. Stehouwer met medewerking van ir. J.A. van der Giessen en drs. L.M.v.d.Hoeven. Uitgeverij: Hist.Uitgeverij Rotterdam.
- Hendrik Ido Ambacht 1332-1982 door P.J. Horsman, P.J. Alders, D. Damstra, L. Noordegraaf en F. Jorissen. Uitgegeven door het Historisch Genootschap van Hendrik Ido Ambacht.

C. Lagendijk

Hendrik Ido Ambacht omstreeks het jaar 1400. A. Sandelingenambacht; B. Hendrik Ido Ambacht; C. Schildmans-kinderenambacht tussen "die grote"; D. Waelnesse; E. Oud-Reyer-waard.

1. Ambachtsheerlijke hofstad; 2. Parochiehuys met "der kerkenhuys"; 3. Waelneshoeve; 4. Kapelletje van St.Anthonis; 5. Hoeve "Hogenberg"; 6. Waal; 7. zijkreek van de Waal, vergraven en verlengd als wetering; 8 zijkreken ("die gote"); 9. Merwede (nu Noord); 10. Boerderijplaats; 11. Verhoogde boerderijplaats; 12. Veronderstelde boerderijplaats; 13. kerk; 14. kapel; 15. water; 16. weg of binnendijk, soms tevens grens van de ambachtsheerlijkheid; 17. buitendijk; 18. hoogtelijn waarbinnen het maaiveld boven NAP ligt; 19. ambachtsheerlijkheids-grens. (Tekening G.P.Alders). Zie blz. 5.

DE HEER KEES BIESBROEK SR., DE KLOMPENMAKER, VERTELT

Ten behoeve van de vlasserij gingen mensen uit Ambacht naar Groningen, Zeeland of de Haarlemmermeerpolder om vlas te plukken. Vlas werd opgebost en kwam met schepen vol naar de Oostendamse haven, die dan van voor tot achter vol lag. Het vlas werd dan gereden over de Dam naar de Pruimendijk. Dit duurde wekenlang. Het ging met bolderwagens, wagens zonder zijkant. Het werd er opgebonden. Op de Stoep bij de Dam (de Klok) werd op straat een dek van biezen gelegd met zand erover, anders konden de paarden de wagens daar niet in de bocht houden. Het was er in die tijd erg smal. Dat lag er dan de hele zomer zo. Dan ging het naar stee, waar het vlas op schelven werd gestapeld. Dat ging als volgt. Eerst werd er een zeil op de grond gelegd met daarop een laag vlasafval, het z.g. dêêk. Daarna werd het vlas gestapeld in een soort kegelvorm met een schuin naar binnenlopende onderkant. De aldus ontstane schelf werd met een zeil erover tegen hemelwater beschermd. Het vlassen was een winterse aangelegenheid.

Vervolgens, als de tijd daar was, werd het gereept. Men pakte dan met veel kracht een bos vlas en sloeg dat door een soort bord met ijzeren pinnen, zodat de zaadbollen er werden afgeslagen. Deze bollen werden op een groot kleed uitgespreid. Dan reed een boerenwagen met twee paarden ervoor er kriskras doorheen en dan kwam het lijnzaad vrij. Dit ging in een molen, waardoor het kaf er uitgeblazen werd en dan bleef het lijnzaad over.

Daarna werd het vlas geroot (komt van rotten; de vezel om het vlas heen moest wegrotten) in de sloot. Langs de Pruimendijk had je de dijksloot, middensloot, walsloot en scheidsloot. Daar werd het vlas ingegooid, modder erop, dan weer een rij vlas, modder erop enz., tot de hele sloot vol met vlas lag. Dan werd er water ingepompt; vroeger deden ze dat met een hoosbak, een drie-poot, waar een grote bak in hing en met een lange stok eraan. Met dit apparaat stond dan iemand de hele dag het water van de ene sloot in de andere te hopen. Er was een dammetje ingelegd, opdat het vlas steeds onder water was. Later gebruikte men hier een wrong (1) voor, dan werd het water er in gedraaid, dat ging gemakkelijker.

Als het vlas lang genoeg onder water was, haalde de boer er een schoof uit om te kijken of het al goed was; dan was de root rijp. Het werd op lange vorken genomen. De ergste modder werd eraf geschud. Het werd uit de sloot gehaald en daarna naar de weg gereden. Dan kwamen de frullie (vrouwen) bootjes zetten (op hopen gezet, rechtop, van boven bij elkaar gebonden met een "vlassie" erom). Als ze droog waren, werd het vlas op grote bossen gebonden en dan ging het naar stee terug, naar de schuur. Als het vlas uit het water kwam, stonk het hele dorp ernaar.

Dan ging de bewerking weer verder: braken (met de hand). Het vlas werd door kamwielen gehaald en met de hand werd elke keer een stoot gegeven. Dan ging het vlas er tussendoor en zo werd het vlas gebroken. Daarna werd het gezwingeld (ook met de hand) met zwingelspaan, plank met gleuf: het vlas in de ene hand, de zwingelspaan in de andere hand en dan als maar slaan om de gebroken scheven ervan af te slaan. Dan hield je de kern van het vlas over. Het was verschrikkelijk werk. Je zag elkaar niet van het stof. Daarna ging het naar de "opmaker". Die maakte er "stenen" vlas van. Dat hield een bepaald gewicht in. Zo ging het naar de handel.

In de Waal werd ook wel geroot. Het vlas stond rechtop in vlasbakken. Later werd ook wel met warm water geroot; dan ging het rottingsproces sneller. Later is de vlasserij afgezakt, omdat men niet op kon tegen het Russische vlas.

Daarna ging men werken in de scheepsbouw, of de scheepssloperijen. Werkte je bijvoorbeeld in Slikkerveen, dan ging je lopend, later met de fiets. Je kon ze toen huren voor een gulden per week.

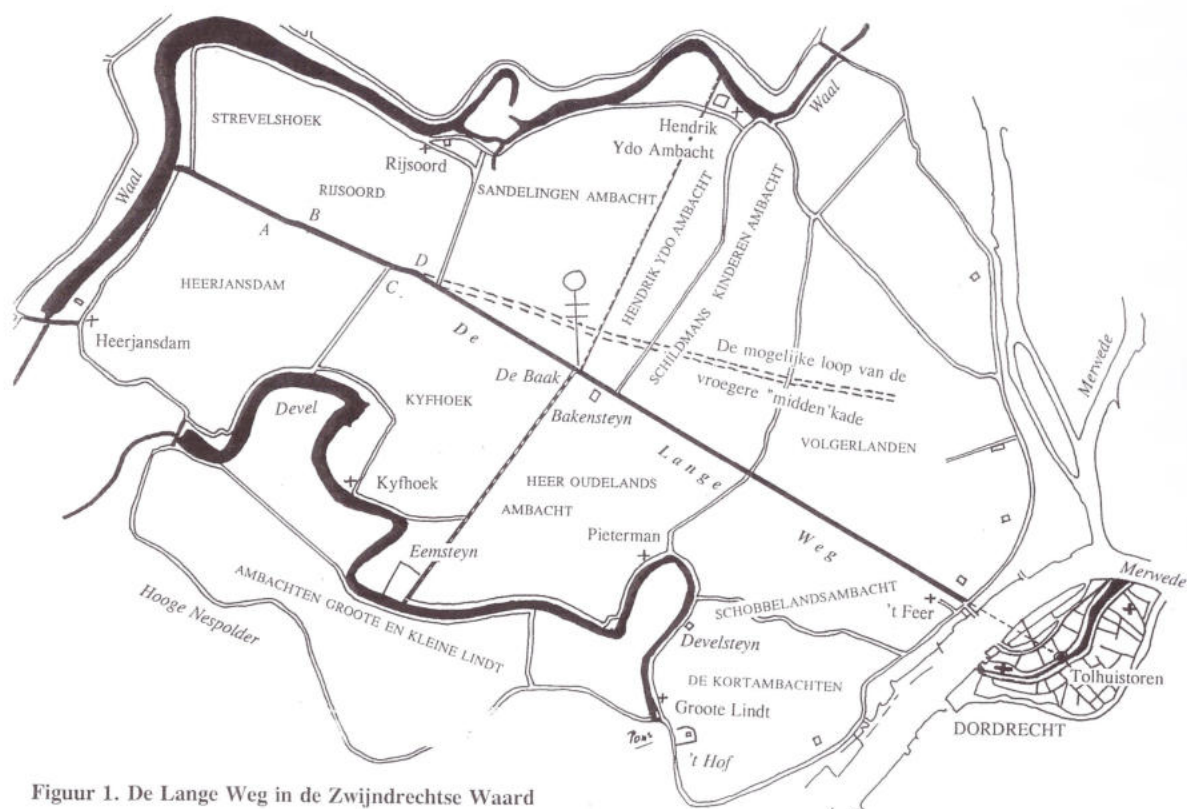
Mijn vader werkte aan de brug van Spijkenisse. Daar had hij rivierwater gedronken en kreeg daardoor bloedtyphus. Mijn vader en moeder waren pas getrouwd. In het zelfde jaar overleed hij, terwijl mijn moeder van mij in verwachting was. Na het overlijden van mijn vader werd ik geboren. Moeder is daarna hertrouwd met Willem Verhoeven. Mijn vader werkte bij Jonker en Stans. Van mijn grootvader, W.C. Singewald, heb ik het klompenmaken geleerd.

(1) Een soort handgedreven wormpomp.

DE LANGE WEG IN DE ZWIJNDRECHTSE WAARD

In de Zwiindrechtse Waard komt een opvallende, vrijwel rechte weg voor, de "Lange Weg", die loopt van 't Veer (Zwiindrecht) aan de Oude Maas tegenover Dordrecht in noordwestelijke richting naar de Waal tussen Strevelshoek en Heerjansdam. Zij vormt de grens tussen de ambachten van de Develzijde in het zuiden (Heerjansdam, Kijfhoek, Heer Oudelands Ambacht en Schobbelands Ambacht) en die van de Waalzijde (Strevelshoek, Rijsoord, Sandelingen Ambacht, Hendrik Ido Ambacht, Schildmanskinderen Ambacht en de Volgerlanden) in het noorden (Fig.1). De Lange Weg is aangelegd in het kader van de nieuwe verkaveling van de Waard bij de herdijsking in 1332.

Het rechte verloop van de Lange Weg heeft een aantal auteurs ertoe verleid aan te nemen dat het van oorsprong een Romeinse weg zou zijn, een mening die nu wel geheel is opgegeven. Wij menen, samen met verscheidene andere auteurs (Jorissen 1955, Vervloet & Mulder 1985) dat de weg ongeveer hetzelfde traject volgt als de "achter"- (of "midden"-) kade van de Waard van vóór de overstromingen. Zo'n weg ligt in andere waarden ook meestal daar, waar de opstreckende strokenverkavelingen vanuit twee riviertjes, in ons geval de Waal en de

Figuur 1. De Lange Weg in de Zwiindrechtse Waard

Devel, elkaar ontmoetten. De Swindrechtwert was een zeer oude laagveen-ontginning evenals de Alblasserwaard en de Krimpenerwaard (Pons 1994) en daar treft men ook vaak zo'n midden of achterkade aan.

Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat evenals elders de oorspronkelijke "achter"- of "midden"-kade zo ongeveer halverwege tussen de Devel en de Waal verliep, zoals wij dat op Figuur 1 geschetst hebben.

Wij denken dat de gang van zaken bij de aanleg van de Lange Weg c. 1332 als volgt is geweest. Na de overstromingen van het einde van de 13-e eeuw, waarbij in het middelste en oostelijke deel van de Zwijndrechtse Waard een pakket van ongeveer 1 m klei en zand op het veen was afgezet (Pons 1994), was de achterkade van de oude veenpolder daar niet meer zichtbaar. In het westelijke deel echter, met name op de oeverwal van de Waal, was niet veel sediment afgezet en daar was nog wel te zien waar deze kade vroeger begon. Vandaar af was ook zijn verloop nog een eindje naar het zuid oosten in het terrein te volgen.

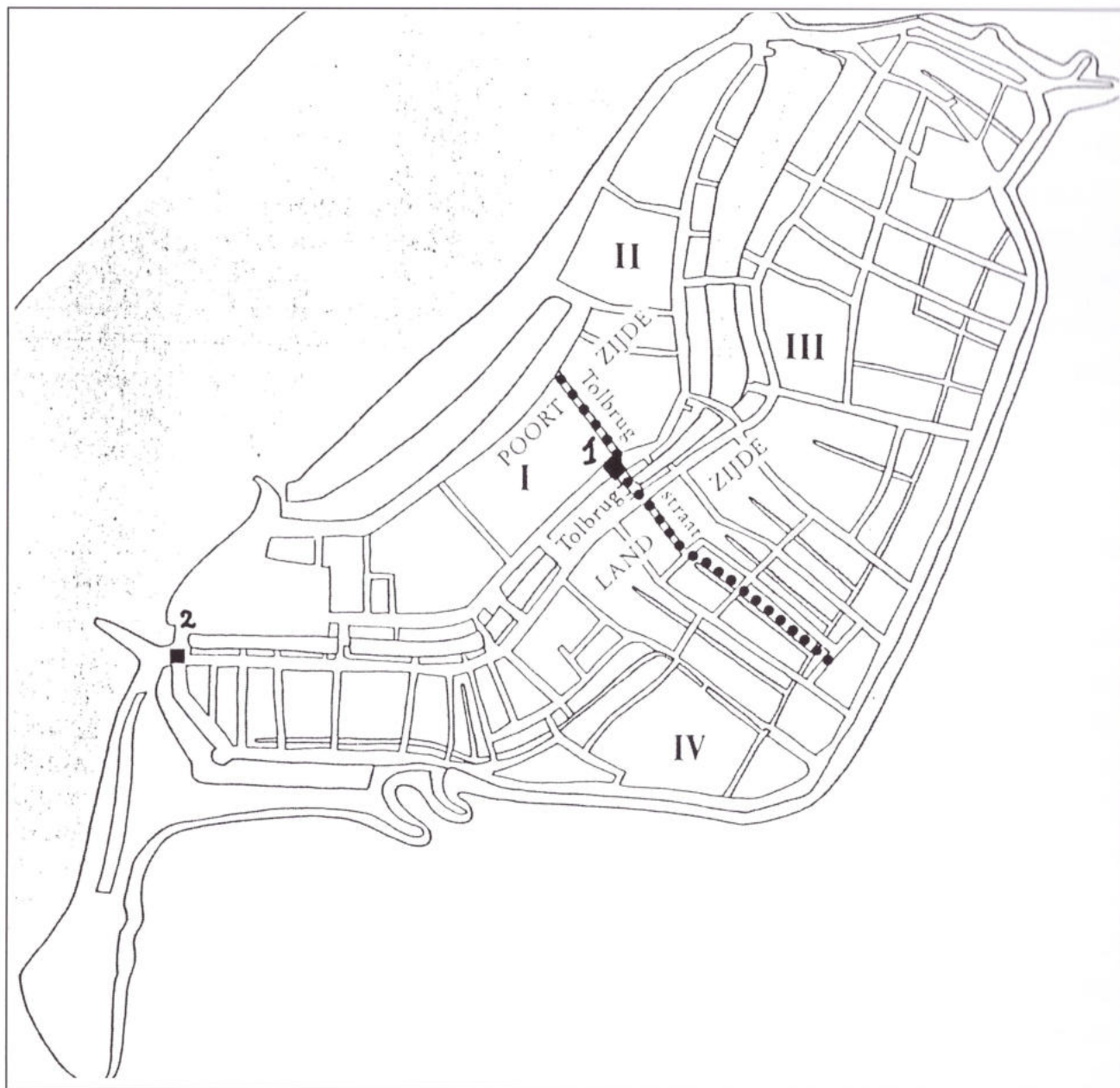
De schaarse omwonenden aan de Waalzijde konden de landmeters nog wel ongeveer aanwijzen dat de kade via A - B (Fig.1) had gelopen. Het stukje C-D hebben de landmeters waarschijnlijk zelf ingemeten, want het ligt precies midden tussen Waal en Devel in. Daarna heeft men deze vaste punten met *rechte stukken weg* met elkaar verbonden en zo is het westelijke deel van de Lange Weg, tot even vóór de Tol aan de Rijsoordse Steeg, tot stand gekomen. Verderop raakte men het spoor van de vroegere kade (Fig.1) echter geheel bijster.

Vanaf punt D is het traject van de Lange Weg geraaid op de Tolhuistoren in Dordrecht, die van hieraf op dat moment als belangrijkste toren van de stad zichtbaar geweest moet zijn (Fig.1). De topografische kaart 1 : 25.000 laat hierover geen enkele twijfel bestaan..

De Tolhuistoren was een soort Belfort (Van Dalen 1931) en stond direct aan de noordzijde van de Tolbrug (Fig.2). Hij heeft vanaf (het begin van ?) de 13-e eeuw het silhouet van de stad Dordrecht beheerst. De huidige Grote Kerk met haar hoog, laat-gotisch koor en schip en machtige toren bestond tot de 15-e eeuw nog niet (Stades-Vischer 1988). De Tolhuistoren behoorde tot een complex gebouwen, zoals de vleeshal met het schepenhuis met zijn twee slanke torentjes, het tol-

huis en een stenen gevangenis (Van Herwaarden e.a. 1996, blz. 160) en vormde eind 13-e eeuw de zetel van het stadsbestuur.

De toren (Fig.3a) is zichtbaar op het grootzegel van de stad (Van Herwaarden e.a. 1996, afb. blz. 29) en afgebeeld door Smits & Schotel (1844), blz. 304/305. Het was een brede, vierkante, massieve toren

Figuur 2. De vier kwartieren van de stad Dordrecht, verdeeld door de haven en de Tolburgstraat (naar een tekening van A. van der Kloot in Van Herwaarden e.a. 1996). De Tolbrugtoren (1) stond op de grens tussen de kwartieren 1 en II en was oorspronkelijk wellicht de noord-oostelijke poort van een oud stadium van de stad, die toen de kwartieren I en een deel van IV omvatte. 2. de Vuilpoort.

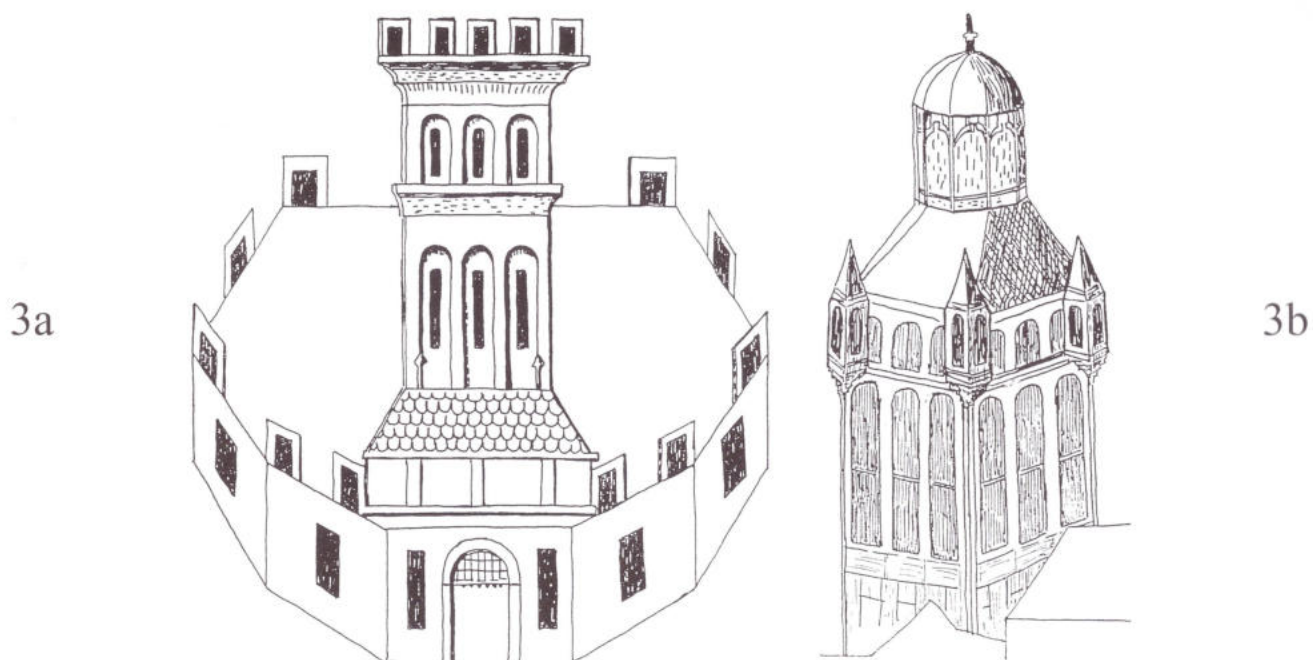
met een platte bovenzijde, omringd door kantelen, een echte verdedigingstoren. Jorissen (1964) veronderstelt dat hij deel uitmaakte van een poort aan de oostzijde van een oud stadion in de ontwikkeling van de stad. Hij merkt op dat deze poort met toren de oostelijke toegang tot de omstreeks 1180 voor de eerste maal uitgelegde stad was. De Vuilpoort vormde toen de westelijke toegang tot de stad, die toen slechts het latere Kwartier I en een deel van IV (Fig.2, naar Van Herwaarden e.a. 1996, pag. 191) omvatte. En inderdaad, bij nauwkeurige beschouwing van het grootzegel van de stad lijkt het alsof men van de buitenkant tegen de ommuurde stad aankijkt en dat de toren boven op de stadspoort staat. Met de latere uitbreiding van de stad naar het noordoosten (met kwartier II, Fig.2), begin 13-e eeuw (Jorissen 1964) kwam de toren met het tolhuis en andere gebouwen van het bestuurscentrum in het midden van de stad te liggen. De toren vertoont aan elk van de vier zijden 3 romaans-vroeggotische (?) naast elkaar gelegen vensters, zodat de bouwstijl overeen zou kunnen komen met de bovengenoemde datering.

In 1338 was er een stadsbrand, waarbij de stadshal en waarschijnlijk ook de tolhuistoren brandden. In 1457 teisterde een enorme brand de stad, waarbij minstens 600 huizen en ook de stadshal en de toren in vlammen opgingen (Van Herwaarden e.a. 1996). Men heeft na één van deze branden (denkelijk die van 1457) de toren, waarvan de muren nog overeind stonden, voorzien van 4 hoektorentjes, een dak en een grote houten dakruiter (Fig. 3b). Van deze laat-gotische of renaissance-achtige toren bestaan diverse 15-e eeuwse en latere afbeeldingen (Van Herwaarden e.a. 1996, afb. op pag. 145, 161, 216, 217 en 218). De kantelen waren niet meer nodig, daar de toren in het midden van de stad was komen te liggen. Als men de Figuren 3a en 3b met elkaar vergelijkt, kan men gemakkelijk vaststellen dat de opgaande muren dezelfde zijn! Van Dalen (1931) vermeldt dat de "tollehuistoren" in 1544 wegens bouwvalligheid werd afgebroken. Hij komt dan ook niet meer voor op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer van 1545 (zie Renting 1995, afb. 18). Er hing een luidklok in deze toren (Van Balen, 1677).

Men heeft in 1332 het toen meest markante punt van Dordt, de 13-e eeuwse toren bij het Tolhuis als richtpunt gekozen en daarop de Lange

Weg geraaid. Op de latere afbeeldingen van de 15-e eeuwse toren was deze met zijn lantaarn bijna even hoog als de in de 14-e eeuw nog niet bestaande, opgaande muren van het laat-gotische koor en schip van de Grote Kerk.

De eerstvolgende stap voor de verkaveling van de Zwijndrechtse Waard in Ambachtsheerlijkheden was het plaatsen van een baak op de Lange Weg, die precies halverwege de Waal en 't Feer (Fig. 1) neergezet werd. Van hieruit werden de grenzen getrokken naar het noorden (tussen Sandelingen Ambacht en Hendrik Ido Ambacht) en naar het zuiden (tussen Kijfhoek en Heer Oudelands Ambacht). Zij vormden het kruis waar de gehele verkaveling van de Zwijndrechtse Waard

Figuur 3. De Tolhuistoren naar afbeeldingen van Smits & Schotel 1844 en Van Herwaarden e.a. 1996, blz. 29 en 145). Figuur 3a is getekend naar het grootzegel van de stad dat in gebruik was vanaf minstens het 3-e kwart van de 13-e eeuw. Van buiten de stad af gezien stelt zij een zware verdedigingstoren voor boven een stadspoort van een ommuurde stad. De afbeelding moet enerzijds symbolisch gezien worden, maar lijkt anderzijds realistisch. Figuur 3b stelt dezelfde toren (met duidelijk dezelfde romp) voor, zoals zij na de brand van 1457 (?) gerestaureerd werd in de toenmalige stijl als een belfort. De toren is in 1544/1545 afgebroken wegens bouwvalligheid.

aan is opgehangen. In een volgende verhandeling zullen wij er nader op ingaan hoe dat is gebeurd.

De omgeving van dit baken heet nog steeds "De Baak" en de ridderhofstede die daar vlakbij werd gebouwd, werd "Bakesteyn" genoemd. Het tegenwoordige sportveld houdt met de naam "Bakestein" (Dekkers & Steeghs 1969) gelukkig ook deze naam nog in ere.

Literatuur.

Balen 1677. Geschiedenis van Dordrecht.

Dekkers, J.M.J. & Steeghs, B.H. 1969. De bodemgesteldheid van het toekomstige sportcomplex "Bakestein" te Zwijndrecht. Rapp.Stiboka, nr. 860. Wageningen.

Jorissen, F. 1955. Het Hoogheemraadschap van de Zwijndrechtse Waard. Februari 1331 - Februari 1955. Hendrik Ido Ambacht 1955.

Jorissen, F. 1964. Over het ontstaan van Dordrecht. Jaarboekje Dordrecht, 1964, pp. 5-15. Dordrecht.

Pons L.J. 1994. De Zwijndrechtse Waard in 1332. Een reconstructie op grond van bodemkundige gegevens. Zwijndrechtse Wetenswaardigheden, Ged.boek Hist.Ver. Zwijndrecht, 1982-'1982, pp. 9-31.

Renting, G. 1993. Verdrongen land, herwonnen land. Historische Geografie van het Eiland van Dordrecht. Canaletto & Gemeentearchief Dordrecht.

Smits, J. & Schotel, G.D. J. 1844. Beschrijving der stad Dordrecht. Eerste deel. Dordrecht.

Stades-Vischer, M.E. 1988. De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk van Dordrecht. Architectuurhistorisch onderzoek en Documentatie naar aanleiding van de restauratie 1983-1987. Zeist.

Van Dalen, J.L. 1931, 1933. Geschiedenis van Dordrecht. Deel 1 en Deel 2. Dordrecht.

Van Herwaarden, J.; De Boer, D.; Van Kan, F. & Verhoeven, G. 1996. Deel I. Geschiedenis van Dordrecht tot 1572. Gemeentearchief Dordrecht en Uitg. Verloren.

Vervloet, J.J. & Mulder, J.R. 1985. Cultuurhistorisch Onderzoek in het Landinrichtingsgebied IJsselmonde. Rapp. Stiboka, nr. 1662. Wageningen.

Leendert J.Pons. Dec.1996, 28 jan.1997

Een romantisch riviergezicht geschilderd door Andreas Schelfhout (Den Haag 1787-1870), voorstellende de veerpont Dordrecht-Zwijnrecht. Op de pont bevindt zich, behalve een behoorlijk aantal opvarenden, een met vier paarden bespannen koets.

Aan het draaielement dat rechtsonder in het beeld in het water ligt, kunnen we zien dat het hier gaat om een gierpont. Dit draaielement lag in het midden van de rivier verankerd. De pont was hiermee met een kabel verbonden. Door het vaartuig schuin op de stroom te draaien, kon de pont midden op de rivier een zwaai naar de overkant maken. Op deze manier werd handig gebruik gemaakt van de stroming. (Ontleend aan het boek: Licht, lucht en water: de verloren idylle van het riviergezicht. John Sillevius)

Het schilderij is gemaakt in 1844. Wie van de opvarenden kon toen vermoeden dat nog geen vijfentwintig jaar later de horizon aan de rechterzijde van dit riviergezicht ontsierd zou worden door een ijzeren spoorbrug? Een brug die door velen later best mooi werd gevonden.

TERUGBLIK OP DE WATERSNOOD IN 1953

De heer C. den Boer sr., stichter van de "Sleepdienst Broedertrouw", wist het zeker. Hij had lang genoeg de Hollandse en Zeeuwse wateren bevaren en was daarbij tot de conclusie gekomen dat als de natuurkrachten zich op hetzelfde moment van hun ongunstigste kant lieten gelden, de kustgebieden van Holland en Zeeland niet aan een ramp zouden ontkomen. Zijn zorgen daarover zette hij op papier, in de bloemrijke stijl de familie eigen.

Op de jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Koninklijke Schippersvereniging Schuttevaer, afd. Zwijndrecht, in het café-restaurant Paviljoen op het Maasplein, las hij het schrijven voor. Ook werd er een kopie gezonden naar het weekblad Schuttevaer, waarin het pas op 13 februari werd geplaatst. Niemand kon vermoeden dat de heer Den Boer sr. zo gauw gelijk zou krijgen!

C. den Boer sr.

Hieronder volgt de originele tekst van het schrijven:

DE WATERWOLF

Hoge dennebomen en hoge dijken,
die wil ik eens practisch met u bekijken,
Ten aanzien van de zilte en zoete stromen
Als de waterwolf begint te komen.
Storm, orkaan uit het Noord Noordwesten,
Gedachtengangen om elkaar te testen?

Ten eerste gaat het dan over de denneboom, maar niet gelijk een populier of eikenboom. De denneboom van mij, ik zal het u zeggen, is dan een onderdeel van een schip, hetzij van hout of ijzer naar gelang van vaartuig. Zij staat loodrecht of iets schuins naar binnen aan de binnenkant van de waring of het gangboord. De hoogte van de “den” is variërend boven of in de den liggen de merkels daar overheen, de luiken met de scheerhouten midscheeps daar onder, dit is de afsluiting van de laadruimte. Ik sprak van hoge dennebomen op een vaartuig dan; nu daar is ongeveer vijftig jaar geleden mee begonnen schipper T. Muller, domicilie te Breskens, naam van zijn schip was “Symphatie”, pl.m. 300 ton groot. Een denneboom van een meter hoog, nu daar keek elke schipper vreemd van op, maar de zeer hoge dennebomen zijn doorgevoerd als zijnde zeer practisch en nuttig; meer laadruimte van binnen en voor de waterkering en golfslag van buiten. Maar zo ik zei, de hoogten zijn verschillend naar gelang van elk vaartuig.

Ten tweede is mijn betoog in hoofdzaak gericht op onze zee- en rivierdijken, maar ik zou geen betere vergelijking kunnen nemen dan de “den”.

Nu moet u niet verwachten van mij, dat ik als waterbouwkundige of geograaf mijn betoog ga houden, daar zouden ingenieurs of de waterstaatswerkers van Sliedrecht en omstreken u beter over in kunnen lichten. Ik ben maar een gewone schipper, maar dit weet ik zeker er gaat toch in ons iets om of over die N.Noordwester storm of orkaan, als die uit de N.-Atlantische Oceaan met een snelheid van 125 m en meer per seconde de Noordzee binnendringt op onze kusten aan.

Ja, mijne heren, dan bekruipt mij de vrees wat er verwacht kan worden, als uit de Bilt en van de weerschepen op de Oceaan al maar depressie op depressie gemeld wordt uit N.West en deze maar aan blijft houden en deze te samen vallen met de springtijden, in gewone schipperstermen uitgedrukt met de naam van giertijen. Dat lieve kind daar te Hilversum heeft enige weken geleden zulke schone versjes over onze dijken gezongen, en zeker wij mogen voor de nu bestaande zeer dankbaar zijn. Waar zouden wij blijven in ons kikkerlandje zoveel meter onder de zeespiegel en dan de catastrofe zoals boven beschreven.

Dat ik nu dit schrijven zend is niet ongegrond, want de vrees bekruipt mij, dat dan Holland op vele plaatsen nog wel eens verdronken land kan worden. Van de St.Elizabetsvloed hebben we in de vaderlandse geschiedenis geleerd van de dorpen die daar verzwolgen zijn en het ontstaan van de Biesbosch. In Zeeland het verdronken land van Roemerswaal en Saaftingen. Ik herinner mij het hoorspel enige tijd geleden van het vergaan van het slot Lodijke daar bij Ierseke, allen als gevolg van bovengenoemde natuurkrachten. Ja, plattelanders, waar ik van zelf ook onder behoor, God verhoede het uit genade. Die wolken, lucht en winden, wijst spoor en loop en baan, maar kunt u het zich voorstellen zoals het op het land Walcheren toeging toen het zeewater door de dijk naar binnen bulderde, wat een paniek, angst en onzetting! Neen, neen te vreselijk om aan te denken, en ik hoor de opmerking oorlogsgeweld. Maar of het water nu door of over de dijk komt, blijft egaal en de natuurkrachten zijn toch meer onberekenbaar dan alle oorlogsgeweld bij elkaar. De grote waterrampen zijn hier toch het bewijs van.

Ik weet van het eiland Tholen, dijkdoorbraak in de D.Kil, nabij de Wacht van de Bommelerwaard en zo vele dijkdoorbraken langs de Rijn, Maas en Waal die hieraan herinneren. Vergeet niet als de vloed catastrofaal wordt, er duizenden mensenlevens op het spel staan, als ook het vee en de schade zeker in de milliarden gaat lopen.

Indien het dan bij een buitengewone gelegenheid zulk een noodgetij maar op een paar decimeter, ten laatste op centimeters en nog minder aankomt.

Denkt u het dan in als de noodklok gaat luiden met het vreselijk gevolg. En, nu u heeft het toch wel gelezen of gehoord door de radio, vloedgolf aan de Westkust Amerika, Australië, de Filippijnen, even zo goed kan de storm uit de Atlantische oceaan het water de Noordzee in drijven op onze kusten aan, bezuiden door het Engelse kanaal en ten noorden rechtstreeks uit de oceaan.

En nu ten derde het cardinale punt waar mijn betoog feitelijk om gaat. De Minister van Waterstaat, ook die van de Arbeid is er bij betrokken even zo goed als alle inwoners van onze lage landen. Bovenal de Minister van Financiën niet te vergeten, want het is geen paskwil, die

ik nu hier als urgente zaak neer ga schrijven en mijn advies is aan de Excellenties: Wij beginnen met alle zee- en rivierdijken te verzwaren en deze nog eens 60 of 75 cm te verhogen. Verbreden is een vanzelfsheid en dan zo spoedig mogelijk, werktijden in de zomer minstens 55 uur per week. Als dan al die tot nog toe onbenutte dijken klaar zijn, dan gaan wij daar woonhuizen aan bouwen, ze mogen wat ruimer zijn dan voorheen, maar in de geest zoals onze voorouders gedaan hebben: wat een grote objecten voor handenarbeid. De industrialisering zou er mee op de achtergrond raken. Ik hoor al stemmen die zeggen, nu als voorzorg die dijken verzwaren en verhogen, daar kan wel iets in zitten, maar dat bouwen van woonhuizen wordt inimmers veel te duur, dan antwoord ik, vroeger toen wij zogenaamd in het land van de halve centen leefden, kon het wel en nu zou het niet kunnen? Ik voor mij denk, dat elke woning die op het platte land gebouwd wordt, tienmaal duurder is dan een huis aan de dijk op de lange baan gerekend. Want op de duur zal het zichzelf wreken, al die woningbouw op kostelijke voedingsbodem. Wees gewaarschuwd. Ik adviseer u de dijken moeten benut, zo wijs waren onze voorouders toch wel!

Voorbeelden: och, laat uw gedachten gaan, waar is te Rotterdam het eerst gebouwd? Ik verzeker u, dat het de West- en Oostzeedijk zijn geweest; weet u nog van de beruchte Schiedamse dijk? Zo zijn er honderden plaatsen op te noemen, maar de dijken zijn benut tot op zekere lengte, want van de ene grensplaats van een gemeente tot de andere liggen nog honderden kilometers braak, het lijkt wel een soort Niemandslaan. Och, hadden de mensen daar in Walcheren nog maar op of aan de dijk gewoond, de schade zou onnoemelijk minder zijn geweest.

Mijne heren, ik geef u mijn gedachten over onze dijken, over de dammen ga ik nu niet handelen, mijn betoog zou te lang worden. Maar het zou de moeite lonen eens na te gaan hoeveel zeeschepen die de naam van Dijk en Dam voeren, Amsteldijk, Burgerdijk, Sloterdijk, enz. Ik meen, dat de H.-Amerikalijn al een vierde Maasdam in de vaart heeft. Denkt u even aan ons vlaggeschip het schone m.s. Nieuw-Amsterdam. Dijken en dammen, wat moeten zij niet in ere gehouden worden en voor de mensen een lust om daar aan te wonen, tenminste van de zake-

lijke kant bezien, die ons allen aangaat. En mocht mijn advies bij de heren in Den Haag een gunstig gehoor vinden, wat een objecten dan voor handenarbeid en tevens nog meer beveiliging voor onze lage landen. En nu nog eens over mijn gewettigde vrees voor de waterwolf. Alle tijden hebben veertijden en de historie herhaalt zich. Ik weet van die barre winter van 1890, van 1895, van 1917 en van 1929 wel uitzonderingen, maar zij komen terug. Twee weken geleden was er een dikke mist te Londen, zoals er in geen 120 jaar was geweest, alhoewel Lest heugt best is ook een spreekwoord.

Maar ik verzeker u, als de N.Westerstorm precies samenvalt met de springvloeden, wanneer de Bilt en de weerschepen op de oceanen voor onze kusten de ongunstigste omstandigheden melden en aanhouden. Hetwelk God dank maar hoogst zelden gebeurt, maar de kans is er bij elke opkomende storm, daarvoor mijn vrees en ik mag toch spreken van enige ervaring in deze. Het mag tien, twintig jaar of langer duren, maar komen doet het zeker. Het kan nog wel dit jaar zijn Excellenties, denkt u nog eens na wat die eenvoudige schipper T. Muller gedaan heeft met die hoge denneboom. Het was maar voorzorg van de man, maar het heeft zijn nut voor velen afgeworpen. U ziet, er is nog genoeg werk aan de winkel en ook zullen er wel Amerikaanse dollars aan te pas moeten komen, maar de zaak is urgent. Onderzoek en bestudeer mijn plannen, want er zullen wijze en verstandige koppen aan te pas moeten komen, want het is geen peuleschilletje dat ik u aan de hand doe. Mijn betoog mag nog vele hersens aan het denken zetten, vele potloden en pennen in beweging.

Ik ga eindigen, ik verwacht van velen sympathie. Gedachten van een oude schipper. Men vraagt wie zal dat betalen? Doch de N.N.Wester trekt zich hier niets van aan. Die komt te zijner tijd als waterwolf.

Zwijndrecht, 20 januari 1953.

C. DEN BOER Gzn.

Sleepdienst Broedertrouw

Hoewel ook kleine geschiedschrijving vanuit de herinnering uit den boze is, wil ik een bepaalde gebeurtenis uit die nacht vermelden. Omstreeks middernacht wilde mijn vader naar de Ringdijk om daar de toestand te bekijken. Samen gingen we op pad en al gauw stonden we aan het Veerplein waar het water angstig hoog tegen de dijk stond en

nog steeds op kwam. Vreemd genoeg waren er weinig mensen op de been, maar al gauw kwamen Gerrit en Maarten den Boer in hun slingerende schippersgang aan lopen. Zij hadden een schip, dat stuurloos in de Noord dreef, opgepikt en aan de wal gebracht. Daar moest je lef voor hebben in zo'n storm maar dat hadden ze en het verdiende ook nog. Er werd nog wat gepraat, over de storm uiteraard, toen burgemeester Slobbe de Langewegstoep op kwam.

Er ontstond een korte discussie (waarbij ik toehoorder was) en waarbij Maarten zijn stemgeluid het won van de andere drie en zelfs van het stormgeraas. Maarten schreeuwde dat het tijd werd om de kerkklokken te luiden. Hoewel dat later in de nacht inderdaad gebeurde is dat besluit niet genomen, daar op de Ringdijk voor de bakkerswinkel van Van den Berg, dat is duidelijk. Een ieder ging zijn weg, de burgemeester op zijn ronde en de anderen naar huis. Toen wij vanuit de Onderdijk de Julianastraat inliepen, klaterde het water over de Julianatrap. Dat beeld en het geluid is me altijd bijgebleven. En toen het laagste gedeelte van de straat zich vulde met water, begonnen wij zoveel mogelijk spullen naar de zolder te brengen.

Eén van de eerste berichten over de ramp betrof Zwijndrecht.

213 noodtoestand in Zwijndrecht. Den Haag 1 februari - in Zwijndrecht is in verband met het hoge water de noodtoestand afgekondigd - het water slaat reeds over de Ringdijk - alle sirenes in de fabrieken loeien, de kerkklokken luiden. het gerucht gaat dat de dijk bij de Grote Lindt is doorgebroken. 3945/aa/fg/0446 uur + (1)

“Alle buitenpolders stroomden vol, nabij de Oostendam zelfs niet zonder levensgevaar voor de bewoners van de zich daarin bevindende huizen. Kort na middernacht begon het water op verschillende plaatsen over de dijken te stromen, waarbij licht en waterleidingen al spoedig uitvielen. In samenwerking met de gemeentebesturen werd de bevolking zo goed en kwaad mogelijk gewaarschuwd op alles voorbereid te zijn, maar nauwelijks besepte men de omvang van het dreigend gevaar. In allerijl werd een dijkleger georganiseerd, maar de gebeurtenissen verliepen te snel, dan dat er ingegrepen kon worden.

Eerst bij het invallen van de eb bij het aanbreken van de dag kon men

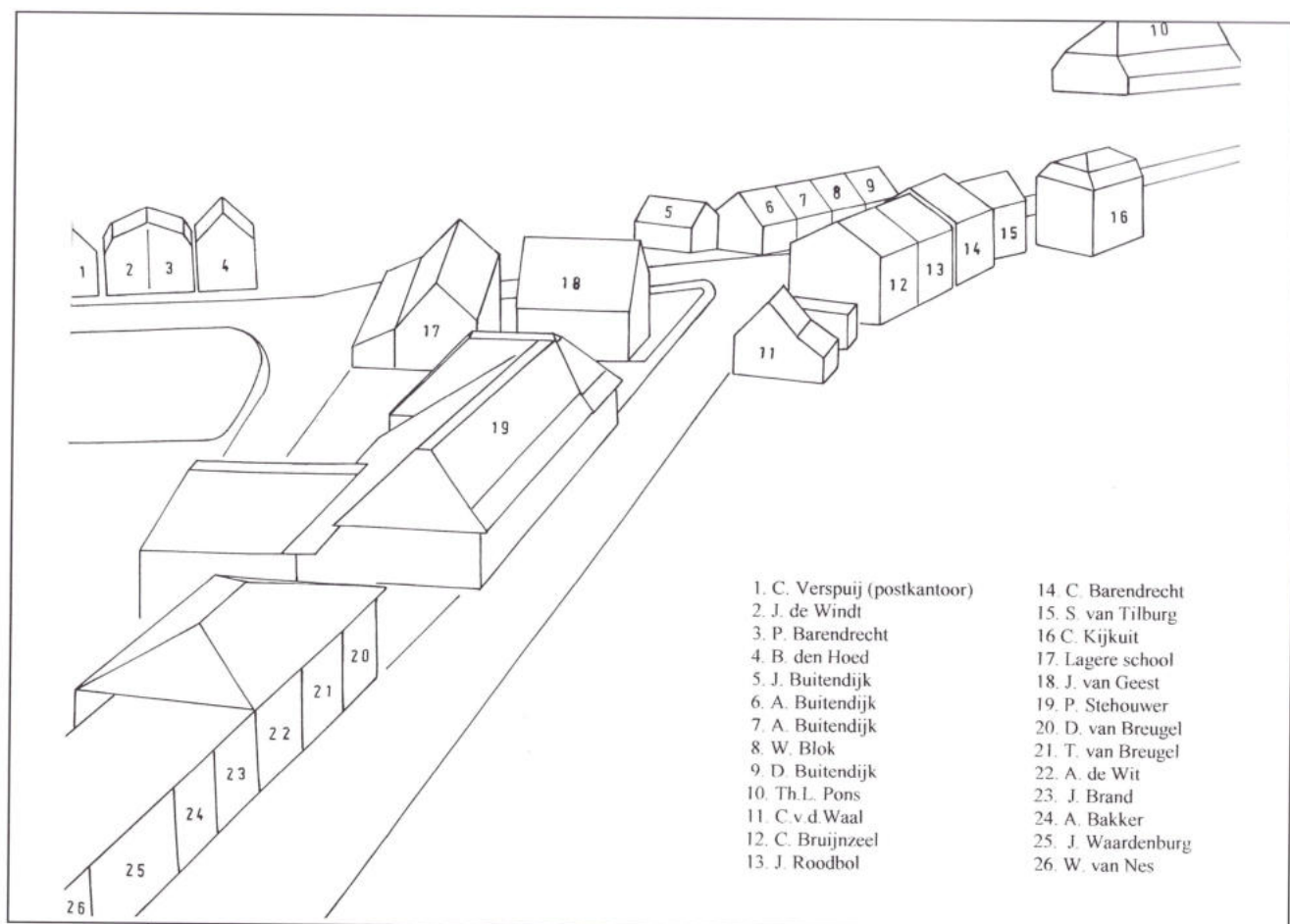
de schade in ogenschouw nemen. De Lindtse dijk was het zwaarst beschadigd. Op één plaats had het overstromende water zich al tot in het hart ingevreten, naast een smal restant van het dijklichaam gaapte een loodrechte afgrond. Zware schade was er ook op verscheidene plaatsen van de Ringdijk tussen de ingang van het Noordpark en het kruispunt met rijksweg 16. Een enorme watervlakte strekte zich in het Zuidoosten van de Waard uit, maar tot een doorbraak was het gelukkigwijze wederom niet gekomen. De gehele Zondag verliep met de versterking van de meest bedreigde plaatsen met behulp van zandzakken, maar de storm was uitgewoed en het water gedroeg zich weer normaal.”

De Lindtsedijk, kort na de februarivloed van 1953

“Duidelijk toont deze foto ons, dat de meest gevaarlijke beschadiging aan de binnenzijde van de dijk begint, het overstromende vloedwater vreet zich in de binnenloop in en spoedig reeds gaapt een loodrechte afgrond. Slechts het invallen van de eb kan een ramp nog afwenden. De nog slechts zeer smalle strook van het geasfalteerde wegdek welke blijkens de foto resteerde toont ons duidelijk hoe weinig ver de Waard nog van een overstromingsramp verwijderd was.

Langs de buitenkant van de kruin ligt een noodbekleding van zandzakken, de buitenpolder de Hoge Nes staat nog vol met water.” (2)

Het vullen van deze zandzakken gebeurde aan de Lindtsedijk bij de Develweg. Van dit werk bestaat een prachtige foto.

Deze foto, genomen op 1 februari 1953, laat zien dat zo'n honderd mensen bezig zijn met het vullen van de zandzakken om de Zwijndrechtse Waard tegen het water te beschermen. (3). Zie blz.22

Als gevolg van de watersnood is, zoals algemeen bekend, de waterkerende dijk van de Zwijndrechtse Waard verzwaard.

Daardoor is de situatie zoals de foto laat zien, grotendeels gewijzigd. De huizen bovendien en de school zijn afgebroken.

Het is wellicht interessant om te weten wie er destijds woonden, daarom zijn de namen van de bewoners vermeld. Zie blz.22

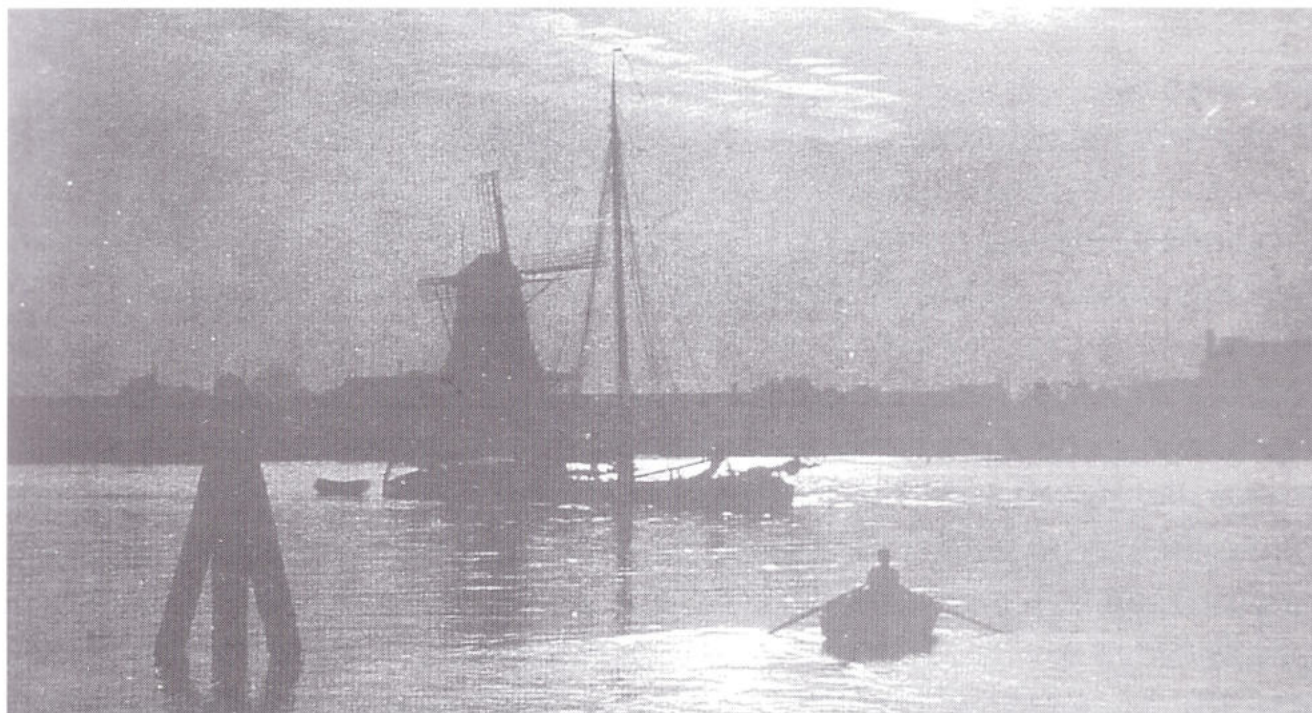
A. van der Linden

(1) De Ramp. Nationale uitgave februari 1953.

(2) Het Hoogheemraadschap van de Zwijndrechtse Waard. F. Jorissen

(3) Gemeente Archief Zwijndrecht

Met dank aan de heer C. den Boer Gzn jr.

Zonder twijfel Zwijndrecht

Een prachtige sfeerfoto, gemaakt rond de eeuwwisseling van een beeld dat lange tijd bepalend was voor de Zwijndrechtse oever.

Uit de "Heruitgave van de oorspronkelijk ANWB-uitgave Ons eigen land 1908".

„DE LOFZANG”

Hendrik-Ido-Ambacht

Deel 1.

Bij het samenstellen van dit historisch overzicht over de geschiedenis van de Christelijke Gemengde Zangvereniging “De Lofzang” dient men er vanuit te gaan, dat dit niet helemaal volledig of waarheidsgetrouw kan zijn, omdat veel gegevens ontbreken, vooral over de oprichting en het bestaan van de vereniging in de eerste 25 jaar en ook nog in een latere periode van 1916 tot 1930.

Verder zijn hierin ook gebeurtenissen opgetekend die bekend zijn uit overlevering uit de monden van leden en oud-leden tijdens interviews.

-oo00oo-

De wieg van “De Lofzang” stond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Een groepje jongemannen van de jongelingsvereniging van deze kerk, genaamd “Waarheid en Kennis”, die voor jaarfeesten of andere gelegenheden liederen instudeerden, besloten er op 31 augustus 1884 een echte zangvereniging van te maken, d.w.z. een mannenkoor.

Dit blijkt uit de notulen van deze jongelingsvereniging van 20 september 1885, waarin melding wordt gemaakt, dat de zangvereniging De Lofzang ‘hare oefening zal hervatten’ en op voorstel van de directeur muziek voor mannenkoor werd aangeschaft. Bij deze zangvereniging hadden zich inmiddels al 13 leden van deze jongelingsvereniging aangesloten. Begonnen werd dus als mannenkoor en er werd gerepeteerd in de Chr. school aan de Kerkstraat. Dit gebeurde onder leiding van de heer P. Wilschut, de toenmalige dorpsmid, gevestigd in de smederij (nu afgebroken) tegenover de Hervormde Dorpskerk. Hij was voorzanger in de kerk en wilde hen behulpzaam zijn.

Een instrument om te bespelen was er niet, maar hij had een goede stem, waarmee hij op de wekelijkse repetitie-avonden elke regel van alle partijen voorzong.

*P. Wilschut,
ouderling,
voorzanger van
De Lofzang*

Na enige tijd traden tot de vereniging toe leden van de jongelingsvereniging "Onze hulpe is in de naam des Heeren" uit de Steenplaats en nog weer later werd samengegaan met de meisjesvereniging "Martha" en ontstond de Christelijke Gemengde Zangvereniging "De Lofzang". Men koos voor deze naam als een heenwijzing naar de grote lofzang van de schare der heiligen rondom de troon uit het boek Openbaringen en de door Salomo ingestelde tempelkoren.

In deze geest werd ook gezongen, vaak op straathoeken, wat evangeliserend werkte, maar ook op scholen tijdens jaarvergaderingen enz.. Het koor mocht in die tijd echter nooit meedoen aan kerkdiensten omdat men dit niet vond passen.

De heer Wilschut maakte er van lieverlee meer werk van, soms bijgestaan door een gastdirigent, de heer Spreij uit Dordrecht, die het koor ook wel begeleidde op het orgel.

Men beperkte het zingen dus niet meer alleen tot het opluisteren van jaarvergaderingen, zendings- of schoolavonden, of tijdens het Kerstfeest van de zondagsschoolvereniging, maar men nam ook deel aan concoursen waarvoor een verplicht en een vrij nummer moesten worden ingestudeerd en waarbij de zangprestaties door een jury werden beoordeeld. Ook werden uitvoeringen gegeven waarvoor toen door de burgemeester toestemming moest worden verleend. Op 20 februari 1913 werden tijdens zo'n uitvoering in de Gereformeerde kerk aan de Paulusweg, later genoemd Pauluskerk verder steeds zo aangeduid., toendertijd min of meer gebruikelijke "samenspraken" eens vervangen door kerkorgelmuziek, uit te voeren door de heer Spreij, die ook het koor begeleidde bij de uitvoering van het nummer "De tien Maagden". Het aantal koorleden bedroeg toen 27.

De entreprijs voor dit concert bedroeg 15 cent en voor een program-maboekje betaalde men 5 cent.

Men repeteerde éénmaal per week op donderdagavond en van elke repetitie, toen vergadering genoemd, werden notulen gemaakt die op de daarop volgende avond werden voorgelezen. Hierin werden vermeld het aantal aanwezigen, maar ook de afwezigen en met reden waarom, welke muziekstukken er werden gezongen, bestuursverkiezingen en andere bijzonderheden. Deze notulering werd pas in 1937 afgeschaft, maar in plaats daarvan maakte men wel notities.

Nieuwe leden dienden zich eerst bij het bestuur aan te melden. Als dat van oordeel was, en welke criteria daarvoor golden is niet bekend, dat het geschikte koorleden betrof, werden zij aan de leden voorgedragen, die dan schriftelijk moesten stemmen over hun toelating. Dit laatste werd pas in 1913 afgeschaft omdat men bezwaren ook later nog en te allen tijde bij het bestuur kon indienen.

Zoals bij iedere vereniging deden zich in de loop der jaren problemen voor en waren er hoogte- en dieptepunten of andere vermeldenswaardige dingen.

Op 14 maart 1914 liep het aantal leden terug naar 18, toen het bestuur aan de leden voorstelde 4 dames als lid van de vereniging te royeren,

daar zij de vereniging meer afbraken dan opbouwden. Naar aanleiding daarvan besloten ook nog eens 3 mannen hun lidmaatschap uit solidariteit op te zeggen.

Men besloot om gedurende de zomermaanden de repetities niet meer op donderdagavond te houden, maar op zaterdagavond.

Dit zal waarschijnlijk verband hebben gehouden met het feit, dat veel leden in de week tot 's avonds laat op de tuinderijen moesten werken en daardoor niet op tijd of helemaal niet op de repetitie konden komen. Afspraak was wel, dat er op tijd moest worden begonnen, opdat een ieder "vóór de zondag" weer thuis kon zijn.

Tijdens de pauzes werd de kontributie geïnd en op 24 oktober 1914 maakte de toenmalige penningmeester op een 'onzachte' manier duidelijk aan enkele leden, dat zij hun kontributie van één stuiver per week met zilvergeld dienden te betalen en niet met halfjes en centen.

Financiële verslagen gaven in die tijd ontvangsten te zien van b.v. 194 gulden en 33 cent op jaarbasis.

Ook tijdens de mobilisatiejaren van de Eerste Wereldoorlog bleef het koor rustig doordraaien en in 1916 had het koor weer 22 leden, twaalf heren en tien dames.

Tekenend voor die jaren was wel, dat men dames op de repetitie-avond een kwartier vroeger naar huis liet gaan, want gezamenlijk naar huis met de heren was niet toegestaan (even buiten op elkaar wachten viel zeker buiten de verantwoordelijkheid van het bestuur).

Schokkende gebeurtenissen deden zich in de daaropvolgende jaren niet voor, behalve toen in 1928, na 44 jaar trouwe dienst, de dirigent P. Wilschut te kennen gaf zijn dirigeerstok neer te willen leggen wegens zijn hoge leeftijd. Dit vertrek was een schok, maar de naam Wilschut bleef een vertrouwd klank houden bij het koor. Jarenlang was er wel iemand van die naam aan het koor verbonden in welke functie dan ook.

Men moest op zoek naar een nieuwe leider en vond die in de persoon van de heer Stigelis, later dirigent van het Christelijk Mannenkoor Excelsior. Deze hield het maar een goed jaar vol en vroeg ontslag op 9 mei 1930.

De Lofzang, omstreeks 1925.

Men zocht, informeerde en moest tenslotte een keuze uit drie personen maken, welke uitviel ten gunste van de heer Th.L.van Helden, “een tuinder van de kouwe grond” uit Barendrecht. De eerste repetitie onder zijn leiding vond plaats op woensdag 28 mei 1930 en men kon weer met nieuwe moed verder. Rond diezelfde tijd vroeg men zich af of het koor nog langer als gemengd koor kon blijven bestaan of dat het, wegens gebrek aan heren dan maar een dameskoor moest worden. In het alleralleruiterste geval was men tot deze stap bereid, aldus de toenmalige voorzitter, de heer D. Wilschut, zoon van de oprichter. Dit probleem werkte ook door bij bestuursverkiezingen waar tot dan alleen maar mannen kandidaat werden gesteld en gekozen konden worden.

Men besloot dan ook om dames in het bestuur te gaan opnemen, een voorstel dat met 2 stemmen tegen werd aangenomen.

Toch zou het nog tot oktober 1938 duren voordat twee dames, Nees Valster en Jo Klerk, een bestuursfunctie kregen als respectievelijk tweede secretaris en tweede penningmeester en wel omdat het bestuur, gedwongen door het vele werk, werd uitgebreid van vijf naar zeven

De christelijke zangvereniging De Lofzang, omstreeks 1932. Van links naar rechts, bovenste rij: Cees Bakker, Ali de Jong, Lena Bakker, Cor de Jong, Maaïke Stehouwer, Jantje Mels, Cor van Vliet, Geert Bakker, Pietje van Drunen, Sara Sturru, Corn. Biesbroek; tweede rij: Nelis van der Steen, Anna Stehouwer, Cor Stehouwer, Willie Sturru, Nees Sturru, Ans Vliegenthart, Aagje Wilschut, Nees Valster, Nel van Driel, Dien Striegel, Jannie Breur, Nees den Ouden; derde rij: Pietje Bijkerk, Stoffel Drinkwaard, Jan Mels, Bas van der Ven, dhr. Van Helden (dirigent), Leen Stehouwer, Arie van der Ven, Sijgje Loder; onderste rij: Klaas Bakker, Sjaan van der Vlies, Lenie van der Ven, Toos Bakker, Jaantje Stehouwer, Annigje Stehouwer, Jaantje Mels.

personen. Deze dames zullen de geschiedenis ingaan als de eerstgekozen damesleden in het bestuur van “De Lofzang”.

Ondanks het gebrek aan kwantiteit werd de kwaliteit onder leiding van de heer Van Helden langzaam maar zeker beter en bloeide het koor weer op. Ook bleven er wel problemen, maar die lagen vooral in het financiële vlak. Hieraan moest veel aandacht worden geschonken. Enkele gebeurtenissen ter illustratie die hiervan de oorzaak waren:

Door het ontbreken van geschikte zaalruimten in de gemeente was het in die tijd gebruikelijk dat concoursen, waaraan meerdere verenigingen deelnamen, in de buitenlucht werden gehouden in een muziektent.

Dit vond veelal plaats op de weide van Plaisier achter de Kastanjehoeve aan de Kerkstraat of ook wel op het terrein van de Christelijke Voetbalvereniging A.S.W. (thans A.S.W.H.).

De Lofzang zomer 1937

Op 28 augustus 1937 vond daar een zang- en muziekconcoure plaats, georganiseerd door genoemde voetbalvereniging in samenwerking met “De Lofzang”, waaraan twee muziekcorpsen en zes zangverenigingen deelnamen. Deze manifestatie werd door zo’n 800 betalende bezoekers bezocht en men rekende zich dan ook rijk. Maar..... er bleek een addertje onder het gras te zitten. A.S.W. had verzuimd mede te delen, dat de eigenaar van het terrein contractueel recht had op de helft van de entreeheffing omdat het hier een feestelijke gelegenheid betrof. Financiële pech dus!

In de winter van ‘38 had men in de Pauluskerk een uitvoering voorbereid en daar de nodige kosten voor gemaakt. Het resultaat was, dat op deze avond aanwezig waren koor, dirigent en zeven bezoekers, die een entreprijs van vijftien cent per persoon hadden betaald. De oorzaak was sneeuw, ijzel en extreme kou. De uitvoering ging door, maar tel uit je winst.

Dit soort verliesposten en de geringe contributie-opbrengst deden kastekorten ontstaan (we spreken dan over veertig gulden in 1938), maar wat erger was, zo kon men niet het juiste beleid voeren omdat men altijd maar weer zuinig aan moest doen.

Wel werd men hierdoor vindingrijk en men was vastbesloten dit binnen en met de vereniging op te lossen.

Men had b.v. bezwaren om de nieuw benoemde burgemeester, de heer Duiker, als beschermheer te vragen omdat dit de indruk zou wekken, dat het niet goed ging met de vereniging. Hij mocht wel begunstiger worden.

Om extra kosten te vermijden, vormde men b.v. bij een uitvoering uit eigen gelederen een mannenkwartet en een dameskoortje om die avond afwisseling te kunnen bieden en de beschikbare tijd goed en goedkoop op te vullen.

Gelukkig leden de zangkwaliteiten van het koor hier niet onder, men kreeg volop uitnodigingen om ergens medewerking te verlenen en men presteerde het om op een concours in Zeist een 1e prijs in de superieure afdeling te behalen.

Rond 1936 onderging het koor een gevoelige aderlating. In één keer verlieten 20 Hervormde leden het koor, omdat hun kerk een eigen zangvereniging oprichtte: het Eigen Hervormd Sangh Coor (E.H.S.C.). De zorg om voldoende leden werd hierdoor verergerd en men beraadde zich om leden te gaan werven.

Op 2 februari 1939 stelde de dirigent voor een jeugdkoor op te richten, waardoor "De Lofzang" op langere termijn een reserve aan leden zou opbouwen, die bovendien niet vreemd stonden tegenover zang. Men ging hiermee accoord. De naam van dit jeugdkoor zou ook "De Lofzang" zijn en de kontributie werd vastgesteld op vijf cent per week. De repetities zouden plaats vinden op maandagavond van 18.30 tot 19.30 uur onder leiding van de heer Van Helden, die genegen was dit te doen tegen een vergoeding van één gulden per week. In maart waren er al 45 jeugdigen toegetreden en het plan leek geslaagd. Zeven maanden daarna moest men wegens verminderde belangstelling en waarschijnlijk van jongens, besluiten dit jeugdkoor op te heffen.

Daarna heeft men pogingen ondernomen dit koortje te wijzigen in een meisjeskoor met meisjes van twaalf tot zestien jaar, maar ook dat vond geen doorgang.

Gelukkig kon het koor blijven zingen ook al liep het ledenaantal steeds meer terug. Ook de mobilisatie in 1939 was hier debet aan toen enkele leden in militaire dienst moesten.

Daarna kwamen de oorlogsjaren van '40-'45 met legio moeilijkheden en problemen, maar ondanks die druk, groeide in de loop van deze oorlogsjaren wel het aantal leden, maar die tijd is een verhaal apart.

In september 1940 werd, door de nood gedwongen, een ledenvergadering belegd in de consistorie van de Pauluskerk.

Ondanks goed bezochte repetitie-avonden na de gedwongen stilstand door de oorlog, besloot men de verenigingsarbeid op te schorten omdat e.e.a. financieel niet meer verantwoord was.

In de eerste plaats omdat het ledental terugliep, waardoor de kosten van de zaalhuur en salaris van de dirigent niet meer werden gedekt. Een tweede reden om te stoppen was, dat men bij het naderen van de winter van mening was, dat het bezoeken van de repetitie-avonden door de verduisterde wegen nog verder zou afnemen, maar dat ook de dirigent onder die omstandigheden tweemaal een reis moest maken van en naar Barendrecht en wel op de fiets.

Men besloot de contributie te blijven doorbetalen en deze zou door de penningmeester worden geïnd. Van de dirigent werd afscheid genomen met de woorden: "Wij geven u niet uw ontslag, we nemen slechts tijdelijk afscheid en hopen op spoedige hervatting van ons werk".

Hervatting na deze periode van stilstand zou men laten afhangen van de omstandigheden en zo ontstond er een unieke situatie in de geschiedenis van "De Lofzang", die zou duren tot maart 1941.

Op de toen gehouden ledenvergadering, waarbij 25 leden en de dirigent aanwezig waren, besloot men een nieuw tijdperk te openen en het werk te hervatten, waarbij het noodzakelijk werd geacht allereerst het ledental op te voeren.

In september 1941 werd men toch weer voor de keus gesteld: gaan we tijdens de winter door met repeteren, de duisternis trotserend, of moeten we nu weer stoppen. Een en ander werd zorgvuldig overwogen en men besloot 2x per maand door te gaan en wel bij volle maan en eerste kwartier en men behoefde geen contributie te betalen in de 'donkere weken'.

Financieel ging het dus al wat beter zo bleek. In maart 1941 was het ledental gestegen tot 60 en inmiddels was de bijdrage voor begunstigers verhoogd tot 50 cent per jaar.

Tijdens de oorlogsjaren vervulde "De Lofzang" een belangrijke funk-

tie. Er werd doorgezongen, alhoewel zij nooit aangesloten is geweest bij de Nationaal Socialistische "Cultuurkamer". Iets waartoe men verplicht was als men wilde blijven bestaan.

Concoursen werden er niet meer gehouden, maar men musiceerde tijdens uitvoeringen met verenigingen uit de naaste omgeving of werkte mee aan speciale diensten tijdens Christelijke feestdagen.

Op 25 maart 1942 werd medewerking verleend aan een concert voor de begunstigers van de muziekvereniging "Het Geklank des Konings" uit Zwijndrecht in gebouw Americain in Dordrecht. Een schitterende avond, maar het vervolg was ontnuchterend. De volgende morgen n.l. werd de voorzitter van deze muziekvereniging door de Duitsers, in samenwerking met de N.S.B., opgepakt en drie dagen vastgezet. Reden: men had teveel vaderlandse liederen gebracht en men beschouwde dit als opruiing en onruststoken.

In deze toch al zorg- en kommervolle tijd moest het koor, tijdens de op 2 november 1942 gehouden ledenvergadering, afscheid nemen van haar voorzitter, de heer D. Wilschut. Wegens ziekte was hij niet meer in staat zijn taak te verrichten en de repetities te bezoeken en moest derhalve na negen jaar zijn functie neerleggen.

Voor het vele werk, dat hij voor het koor had verricht, werd hem het ere-voorzitterschap aangeboden.

Het was daarna zijn voorstel om de toenmalige tweede voorzitter, de heer W. van Es, bij acclamatie tot eerste voorzitter te benoemen, hetgeen door de aanwezige leden met luid applaus werd bekrachtigd.

Een heuglijke gebeurtenis vond plaats op 16 november van dat jaar, toen de heer Van Helden 12 jaar dirigent was.

Al geruime tijd was men bezig met de organisatie van een kerstconcert op zaterdagmiddag 26 december 1942 in de Pauluskerk. Men dacht hiervoor uit te nodigen het "Slikkerveers Mannenkoor", maar dat kon geen medewerking verlenen, omdat het tijdelijk op non-actief stond.

Medewerking werd toen verleend door de heer L. van Noort, bariton-solist uit H.I. Ambacht en mej. L. de Man, pianiste, eveneens aldaar woonachtig.

Toestemming werd gevraagd over het uit te voeren programma en werd ook verleend (zie bladzijde 35) mits men het lied "O, Kerstnacht, schooner dan de dagen", *niet* zou uitvoeren, men zich aan het

programma zou houden en geen licht in de kerk zou ontsteken na het tijdstip waarop de verduisteringstijd intrad. Deze goedkeuring werd verleend door het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten, afdeling Theater en Dans, Dramaturgisch Bureau. Het concert werd een succes.

Het jaar 1943 brak aan en men maakte plannen om in het voorjaar een uitvoering te geven met het “Eigen Hervormd Sangh Coor” of het Christelijk Gemengd Koor “Asaf” uit Puttershoek.

De consistorie van de Pauluskerk

Men repeteerde nog steeds op maandagavond in de consistorie van de Pauluskerk, waar op diezelfde avond ook de kerkenraad vergaderde in de daarnaast gelegen kerkenraadskamer. De leden van de kerkenraad verzochten het koor de mogelijkheid te bezien of er op een andere avond gezongen kon worden, omdat de schone zang hen zeer onaangenaam (=storend) in de oren klonk tijdens het vergaderen.

Nadat men deze zaak van alle kanten had bekeken, kwam men tot de conclusie dat dit helaas niet mogelijk was. (wordt vervolgd)

J. Smit

GEMEENTEPOLITIE HENDRIK IDO AMBACHT

Nr. 243.

HENDRIK IDO AMBACHT, 18 December 1942.

Verzoeken bij beantwoording datum en
nummer van dezen brief aan te halen.

Onderwerp:
Kerstconcert.

Aan

Bericht op schrijven van:

het ^DBestuur van de Chr.Gem.Zangver:

"De Lofzang".

Bijlage:

p/a. den Heer Wilschut.

Havenkade 6.

Hendrik Ido Ambacht.

Naar aanleiding van het door Uwe vereeniging ingediend verzoek om toestemming, tot het houden van een Kerstconcert op Zaterdag 26 December a.s. van 2.30 tot 4.30 uur in de Gereformeerde Kerk alhier, heb ik de eer U te berichten dat door mij bij schrijven van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten te 's-Gravenhage dd. 17 December 1942 bericht is ontvangen dat tegen de uitvoering van het door U ingezonden programma, met uitzondering van het lied "O, Kerstnacht, schooner dan de dagen" aldaar geen bezwaar bestaat.

In verband hiermede wordt ook door mij bij deze toestemming verleend tot het geven van bedoeld concert onder voorwaarde dat aan het goedgekeurde programma geen uitbreiding mag worden gegeven; wel is het toegestaan minder nummers van het goedgekeurde programma ten gehore te brengen.

Tenslotte deel ik U mede dat na het tijdstip, waarop de verduisteringstijd intreedt, geen verlichting in de Kerk mag worden ontstoken.

De Burgemeester van Hendrik Ido Ambacht

K 53

H. H. Buijs

Colofon

"Swindregt Were", een naam die naast "Swijndregt Were" al vroeg gebruikt wordt voor de Zwijndrechtse Waard, is het periodiek van het Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht en de Historische Vereniging Zwijndrecht.

Het blad verschijnt twee tot drie keer per jaar en wordt gratis aan de leden toegezonden.

Redactie H.-I.-Ambacht:
C. Lagendijk
J. Smit
A. de Zeeuw

Redactie Zwijndrecht:
drs. C.R. van den Berg
mw. E. Dreesens-van der Linden
A. van der Linden
K. Popijus

Redactie-adres voor H.-I.-Ambacht:

Weteringsingel 118B

3342 AL H.-I.-Ambacht tel: 078-6813965

(tevens adres secretariaat Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht).

Redactie-adres voor Zwijndrecht:

Prins Bernhardstraat 30

3331 BR Zwijndrecht tel: 078-6194677

(tevens adres secretariaat Historische Vereniging Zwijndrecht).

Druk: Pro Patria Zwijndrecht

De verkoopprijs voor losse nummers: f. 4,75

ISBN 90-73236-17-7

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de onder auteursnaam geplaatste artikelen.

